

SLOBODA od nas samih

IAKO POSEBNO
VOLIMO DA
SE UKRASIMO
SVOJOM
SPOSOBNOŠĆU
DA DONOSIMO
ODLUKE I ŽIVIMO
ŽIVOT KAKAV
ŽELIMO, ČINI SE
DA ZAPRAVO
NIKAD NISMO
BILI DALJE OD
TOGA

FOTOGRAFIJE: DALIBOR DANILOVIĆ

”

Istorija sveta je napredovanje svesti o slobodi” rekao je Hegel i čini se da ova maksima sve lakše i prijatnije naleže na nedoumice modernog čoveka. Kao da svest o sopstvenoj autentičnosti krade deo naše hrabrosti da se toj individuaciji i posvetimo. Često nas lome a prečesto i slome dileme koje leže u uverenjima kojih nismo čak ni posve svesni. Emotivna traganja i pitanja kako se osećamo ili kako bismo se osećali kada bi nas odluka odvela na sever ili jug životnog kompasu često nam dodatno otežavaju procese odlučivanja. Kad god smo u mučnoj poziciji neodlučnosti, zapravo patimo u lancima koje

samo sami sebi stavili na ruke. Glavno pitanje je kako skinuti lance, doneti odluku, udahnuti duboko i prepoznati svoj lik u ogledalu i, što je najvažnije, biti zadovoljan viđenim.

RAZLIČITI PUTEVI DO ISTOG CILJA

Na životnom putu sve nas čeka niz odluka koje, kakve god da su, dalje oblikuju naše ličnosti i usmeravaju energiju u određenu pravcu. Moralni imperativ da ne povredimo druge, da budemo ispravni i da svako veče spavamo snom pravednika često nas odvede u potpuno drugu dimenziju. Tamo nas te bojazni gurnu u krajnost iz koje nam je kasnije teško da se izvučemo i pokažemo svetu šta zapravo

Prvi korak ka slobodi jeste da priznamo kako nam nije potrebna posebna slika nas samih koju postavljamo u odnosu na druge

želimo i šta nam je potrebno. Prolongiramo to trpno stanje i neodlučivanjem štrpkamo dragocene komade sopstvene ličnosti i krijemo ih na mračnom tavanu autentičnosti dok na kraju ta menažerija ne počne da pritiska naš konstruktivni sklop koji kad tad popusti. Šta učiniti da naša arhitektura bude postojana i snažna, da napokon dostignemo savršen odnos celine prema delovima i obratno.

Odnos čoveka prema sebi i drugima kroz vekove je bio dominantno pitanje kojim su se bavile sve velike filozofije sveta. Akademsko interesovanje za prirodu morala, slobode, duha i duhovnosti u poslednjih nekoliko decenija prešlo je u domen prakse kroz metodu filozofskog savetovanja, što je jedinstven način da se okrenemo rešavanju problema na racionalan i svrsishodan način. U Beogradu je u avgustu održana XIII internacionalna konferencija za filozofsku praksu sa temom filozofska praksa kao profesija i nova paradigma u filozofiji. Na njoj je gostovao i profesor Lu Marinof, autor bestselera "Platon a ne prozak", knjige koja je i napravila preokret u našem odnosu prema filozofiji i shvatanju da je ljubav prema mudrosti više nego dobro opremljena da nam ponudi rešenje. Kako nam filozofsko savetovanje može pomoći otkrivamo profesor Marinof.

Kako ste se vi zainteresovali za filozofsku praksu, tj. filozofsko savetovanje?

"Filozofija je bila moj vodič kroz život dugi niz godina, ali nisam imao ideju da se bavim

praksom. Međutim, to se promenilo 1992. godine dok sam radio u Centru za primenjenu etiku na Univerzitetu Britanske Kolumbije. U to vreme je mnogo običnih ljudi, koji nisu imali veze sa filozofijom, počelo da dolazi u Centar tražeći savet vezan za lični ili profesionalni život. U tom momentu sam shvatio da očigledno postoji potreba za tom vrstom prakse, što mi je omogućilo kontakte sa filozofskim praktičarima širom sveta. Interesovanje je bilo dovoljno da Ran Lahav i ja organizujemo I internacionalnu konferenciju za filozofsku praksu koja je održana na univerzitetu 1994. godine. Otada sam se dosta posvetio filozofskoj praksi koja je rasla i razvijala se, pa je tako poslednja konferencija održana u Beogradu."

Na koji način je filozofska praksa ili savetovanje uticala na vas i vaše uvide?

"Filozofska praksa ne obuhvata samo rad sa pojedincima već i sa različitim organizacijama, na primer, imao sam prilike da radim sa različitim državnim službama, zdravstvenim radnicima, korporativnim organizacijama i tako dalje. Sve u svemu, imao sam priliku da radim širom sveta u raznim okvirima, ali sam naučio da su suštinski ljudski problemi svuda manje-više isti. Međutim, različiti jezici, kulture, običaji i religije imaju drugačije pristupe fundamentalnim problemima čoveka i to stvara mesta za konflikt. Bavljenje filozofskom praksom omogućilo mi je stva-

Za Zapad je karakteristično da sloboda skoro uvek znači emancipaciju ili rast bilo na individualnom nivou ili na nivou grupe koja okuplja slične. Ali ovo skoro uvek vodi u paradoks: pre ili kasnije sloboda pojedinca ili grupe sukobljava se sa slobodom druge grupe ili pojedinca.

ranje uvida o pozitivnim stranama globalizacije. Iz nje može da nikne globalna filozofska vizija koja može da doprinese ujedinjavanju čovečanstva. Moramo da priznamo razlike, ali ne i da dozvolimo da one postanu osnova za konflikt."

Filozofija slobode je misao koja se odnosi na širok spektar ljudskog ponašanja. Koliko zapravo moderan čovek može biti slobodan a da ne uđe u zonu sebičnosti?

"Većina filozofa na Zapadu prepoznaju dva tipa slobode: slobodu KA nečemu, kao što je sloboda da se čovek izrazi ili da se razviju naši potencijali i drugi tip sloboda OD nečega, kao što je sloboda od tiranije ili represije. Istočna filozofija prepoznaje i treću vrstu: slobodu od patnje koju sami sebi namećemo ako živimo necelovito i u neravnoteži.

Za Zapad je karakteristično da sloboda skoro uvek znači emancipaciju ili rast bilo na individualnom nivou ili na nivou grupe koja okuplja slične. Ali ovo skoro uvek vodi u paradoks: pre ili kasnije sloboda pojedinca ili grupe sukobljava se sa slobodom druge grupe ili pojedinca. Ovo možemo videti na primeru sadašnje polarizacije u Americi: reč je o nespremnosti političara na kompromis, ekonomskim razlikama, rasnim sukobima i sukobima polova, a svi oni izrastaju iz kompetativnosti i nezadane potrage za slobodom.

Generalno, svaka sloboda koja uključuje samo sebične ciljeve ili interese jedne grupe vodi u konflikt, patnju ili ropstvo.

Prava sloboda, kako je ja vidim, mnogo bolje je shvaćena u istočnjačkim filozofijama i religijama taoizmu i budizmu. Pre svega sloboda označava oslobađanje od ega i njegovih sebičnih želja. Ljudi postaju istinski slobodni tek kada iskorače iz zone sebičnosti a ne dok borave u

li još neke opcije koje je osoba možda previdela? Ako vam racionalne metode ne pomognu da se odlučite, postoje drugi načini koje na primer koristi kineska filozofija. U praksi često koristim kinesku "Knjigu promena", koja uvek uspe klijentima da osvetli put. Važno je napomenuti da

Osoba čiji je um zatvoren dogmom, zaslepljen sujeverjem i zatrovan mržnjom imaće problem da prihvati istinu

Zašto nam je toliko teško da učinimo taj korak? Da li smo u nekoj vrsti moralne dileme da će naša sopstvena istina povrediti nekoga i narušiti odnose koje imamo, ili da će oštetiti našu sliku koju smo tako pažljivo stvarali za druge?

“Ovde dobro objašnjavate dilemu koja muči mnoge na Zapadu. Naša kultura i filozofija uče ljude da smo svi odvojeni i da se moramo razvijati kao individue, ali u isto vreme moramo naučiti da živimo, radimo i igramo se zajedno. Moramo naučiti i da se identifikujemo sa drugima: porodicom, prijateljima, zajednicom, društvom, nacijom. Ovo nas stalno dovodi u tenzije jer imamo potrebu da budemo autentični ali i deo nečega što je veće od nas. Ako smo previše jedinstveni, rizikujemo da budemo odbačeni,

! **Želja i sloboda su direktno povezane u smislu da je moguće biti slobodan ako tu slobodu iskreno želimo, težimo ka njoj i čuvamo je kada je jednom dostignemo**

njoj. Iz mnogih tragedija koje se dešavaju kada su ljudi zarobljenici sopstvene patnje možemo da naučimo da je esencijalna sloboda zapravo oslobođenost od patnje. To stanje dostižemo kada prestanemo da budemo sebični i posvećeni samo sopstvu. Naše sopstvo može da bude sebično i da pati, a kada shvatimo da je ono fikcija, patnja nestaje. “

Donošenja odluka često može da bude mučan proces za mnoge, posebno kada se radi o karijeri ili odnosima. Kako nam filozofija može olakšati?

“Da, donošenje odluka je teško i često se čini nemogućim. Postoji dosta filozofskih alata koji ljudima mogu pomoći kako bi bili efikasniji u odlučivanju. Razgovor sa filozofskim savetnikom svakako može pomoći. Cilj dijaloga je da onaj ko odlučuje dobije jasniju predstavu o onome što želi da postigne. Šta su ciljevi i čemu se teži? Šta je za tu osobu vredno i važno u ovom momentu, a šta bi to bilo u perspektivi? Koje su prednosti i mane različitih izbora koje bi osoba mogla da načini? Postoje

savetnici ne govore klijentima šta da rade, samo im pomažu da vide najbolje opcije. A najvažnije je napraviti izbor bez žaljenja.”

Filozof je osoba koja ceni i voli istinu i mudrost: da li istina uvek oslobađa?

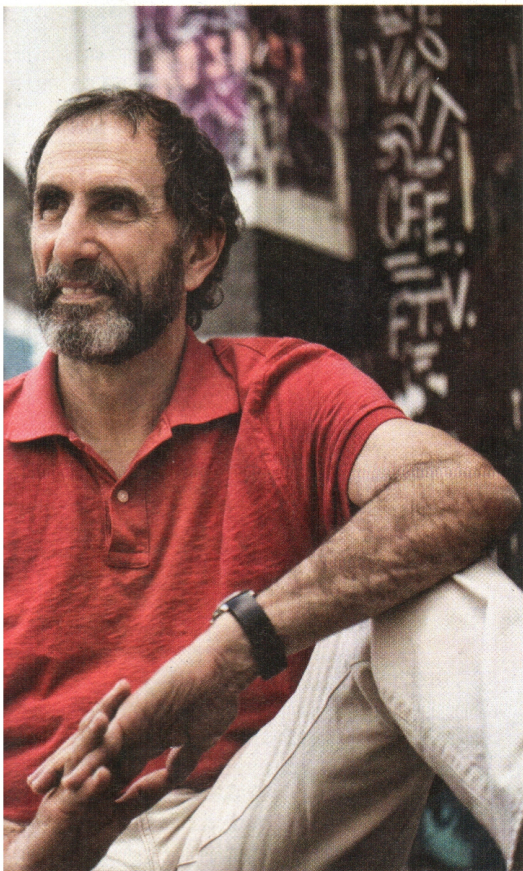
“Mislim da istina zaista može da nas oslobodi, ali samo kada smo otvoreni da je primimo. Osoba čiji je um zatvoren dogmom, zaslepljen sujeverjem i zatrovan mržnjom imaće problem da prihvati istinu. Najčešće će takav um odbiti da prihvati istinu, čak će je silovito odbaciti. Takav um prvo mora da bude oslobođen iz tzv. Platonove pećine. Istočna tradicija to zove iluzijom - prividom “mayom”, izmaglicom neznanja koju budisti nazivaju “avidya”. Tek tada možemo spoznati određene istine. U tim slučajevima spremnost da se spozna istina pre no sama istina vodi do slobode.

Prvi korak ka slobodi jeste da prepoznamo i prihvatimo svoju individualnost i autentičnost.

a ako smo previše stopljeni sa drugima, rizikujemo da potpuno izgubimo identitet u tom ljudskom krdu. Mnogima pođe za rukom da se nabodu na oba roga ove dileme: bore se da pronađu i identifikuju sebe ali i da dostignu status u masi tako što gaje određenu pojavnost. Ne vidim da bilo koje od ta dva vodi ka slobodi. Za početak svi se zavaravamo, a sloboda znači oslobođenje od samozavaravanja. Ne postoji nešto što se zove "zdrav ego"! To je mit zapadne psihologije. Ego je nezdrav po definiciji i svaki put kada pokušamo da ga učinimo zdravim samo pogoršavamo stvari. Zato su egzistencijalisti tako herojske ali večitno depresivne figure, kao na primer Vudi Alen. Treba razmisliti o sledećem: ljudi oslobođeni lažne slike o sebi nemaju potrebe da varaju ili

Ne postoji nešto što se zove "zdrav ego"! To je mit zapadne psihologije

! Savetnici ne govore klijentima šta da rade, samo im pomažu da vide najbolje opcije. A najvažnije je napraviti izbor bez žaljenja

impresioniraju druge. Prvi korak ka slobodi jeste da priznamo kako nam nije potrebna posebna slika nas samih koju postavljamo u odnosu na druge. Mi smo kao mornari koji plutaju na čamcu za spasavanje dok nas bacaju talasi neprestane oluje egzistencije. Koga zavaravamo dok maskiramo svoju sliku usred te oluje? Samo sebe. Prava sloboda leži u mirnom oku oluje i možemo je iskusiti kada sa sebe skinemo terete sopstva i slike o sebi.“

Koja je veza između naših želja i slobode?

“Želja i sloboda su direktno povezane u smislu da je moguće biti slobodan ako tu slobodu iskreno želimo, neprestano težimo ka njoj i čuvamo je kada je jednom dostignemo. Svaka necelevita želja, bila zadovoljena ili ne vodi, ka ropstvu i patnji. Ljudi vođeni samo željama i pre svega emocijama koje te želje bude gube na kvalitetu. Za razliku od njih ima i onih vođenih principima koji mogu da uravnoteže želje ili da ih kanališu ka konstruktivnim rešenjima. Ovo je podloga za sreću koja može da se rascveta.“

Treba li da želimo manje, da li odgovor leži u materijalizaciji želje ili u umerenosti?

“Možemo uvesti restriktivnu dijetu tom pohlepnom čudovištu konstantnih želja. Kada uspemo da želimo manje, lepše spavamo a dani su nam srećniji. Energija želje je radijantna, širi se u svim pravcima. Ali želje imaju i sjajnu sposobnost da

fokusirane budu laserski precizne. Želje možemo kanalisati ka usavršavanju nekih veština ili stvaranju umetnosti.“

Rudolf Štajner je rekao da jedina mogućnost da čovek bude slobodna ako je ikako moguće, može biti u osveščivanju motiva koji nas aktiviraju. Kako nas filozofija može povesti kroz taj proces?

“Rudolf Štajner je bio ezoterik, filozof, racionalni mistik koji je imao niz značajnih uvida. Na njega su uticaj izvršili Gete i Diltey sa jedne strane, a sa druge indijska filozofija. On je razumeo da slobodu možemo dostići ako se posvetimo kreativnosti i razvijanju više svesti, a da sve to možemo materijalizovati ako nas motivise nesebičnost i ljubav oslobođena ega - agape. On je, takođe, smatrao da istinska sloboda znači oslobađanje od nižih instinktivnih delova bića i necelevitih želja. Zalagao se za razvijanje svesnosti ne samo o svojim individualnim motivima već i o duhovnom jedinstvu. I zapadna i istočna filozofija imaju odlične mape za evoluciju svesti i otklanjanje unutrašnjih prepreka kako bi se razvila viša svest koja postoji u svima nama. Ove mape se sastoje od filozofskih teorija i praksi koje potencijalno vode ka tome da se uklone sebične želje, da se razvije svesnost i samim tim da se oslobodimo patnje”. ■
U Beogradu se nalazi centar za etičko savetovanje i koučing u okviru Srpskog udruženja za filozofsku praksu (www.etika.edu.rs).